

ER DET SELVMOTSIGELSER I BIBELEN?

Var det Gud (2 Sam 2,4) eller Satan (1 Krøn 21,1) som fikk David til å holde folketelling? Holdt Jesus bergprekene på en slette (Luk 6,17-49) eller på et fjell (Matt 5,1-7,29)? Har Paulus rett i at vi blir rettferdiggjort bare ved tro (Gal 2,16), eller har Jakob rett i at vi ikke blir det (Jak 2,14)? Har Gud virkelig tillatt selvmotsigelser i Bibelen?

Tekst: Harald Giesebrecht

Gåten

”For noen slurvefanter,” tenkte jeg. Det var helt opplagt at journalisten hadde gjort en feil. Artikkelen foran meg fortalte om to tvillinger som ble født. Den første klokken 2:40 om natten og den andre klokken 2:10 samme natt. To ganger ble feilen gjentatt, både i ingressen og i brødteksten. Hvordan kunne den andre tvillingen bli født før den første? Hvorfor hadde ikke desken oppdaget feilen? Men så kom forklaringen.

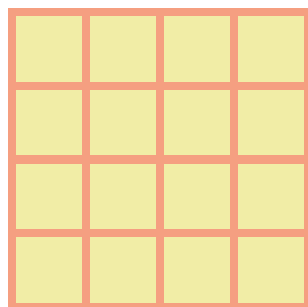
”For noen slurvefanter” tenkte jeg.

Forklaringen

Prøv først om du greier å løse gåten. Den virker i utgangspunktet uløselig og tåpelig. Vi har lyst til å bortforklare den som slurv og løgn. Men fortellingen har vært sann hele tiden. Vi mangler bare en viktig opplysning. Vi mangler et perspektiv som gjør det hele klart som sola: Klokka tre denne natten ble klokken stilt en time tilbake. Sommertiden var slutt.

Selvmotsigelser og uoverenstemmelser

Listene over påståtte selvmotsigelser i Bibelen er mange og lange. De fleste av dem du finner på Internett er i tillegg nokså tåpelige og banale – laget av mennesker som verken forstår seg på Bibelen eller på hva en ekte selvmotsigelse er. Men ikke alle problemene lar seg avfeie uten videre. Noen av innvendingene synes både etter første og andre øyekast å være ganske gode. Men la oss først se hva vi mener med en selvmotsigelse. Ta en titt på denne tegningen. Hvor mange kvadrater ser du. Du får 25 sekunder?

Hvor mange kvadrater finner du på 25 sekunder?

Svarte du 16 er det riktig. Svarte du 24 er det også riktig. Faktisk er det hele 30 kvadrater her.

Det at én ser 16, en annen 24 og en tredje 30 er ikke ekte selvmotsigelser. Svarene stemmer ikke overens, men de utelukker ikke hverandre. Det er sant at det er 16 kvadrater, men det er også sant at det er 24. Men det ville vært selvmotsigende hvis noen sa. "Det er bare 16 kvadrater her" og en annen se "Det ikke bare 16 kvadrater her." Dette er en ekte selvmotsigelser fordi begge utsagnene ikke kan være sanne samtidig. Med mindre man mener to ulike ting med ordet "kvadrat" da.

Misforståelser

Svært mange av de påståtte selvmotsigelsene i Bibelen skyldes imidlertid misforståelser. Her er syv vanlig årsaker til at man ser selvmotsigelser.

1. Sammenhengen

Man tar ikke sammenhengen alvorlig. Petter skriver i et brev: "Tom er ikke min sønn." Men et annet brev skriver han "Tom er min sønn". Er dette en selvmotsigelse? Ikke når du kjenner sammenhengen og vet at Tom på et tidspunkt ble adoptert av Petter. Bibelen ble skrevet over en periode på 1500 år, og den dekker over 4000 år av historie. Å forstå sammenhengen er grunnleggende. Når for eksempel Esra 2:6, 8, 12, 15, 19, 28 gir andre tall for de som vendte tilbake fra det Babylonske fangenskapet enn Nehemiah 7:11, 13, 17, 20, 22, 32 har det en ganske enkel forklaring. Esra telte opp de som hadde til hensikt å reise fra sine hjem i Babylon tilbake til Juda, Nehemija telte noen år senere de som faktisk kom fram til Juda. I mellomtiden (5-10) år kan mange ha ombestemt seg eller til og med dødd.

2. Ufullstendig

En annen vanlig måte å kritisere Bibelen på er å kreve at alle bibelfortellingene har med alle detaljer og er 100 prosent presise. Når kritikeren klarer å bevise at det ikke er sånn slår han seg for brystet, men de kristne har heller aldri hevdet at det var slik.

Sett at historiene ovenfor ikke hadde etterlatt noe bevis for at Tom ble adoptert av Petter eller at Nehemja og Esra tellte på to forskjellige tidspunkter. Da ville du bare ha de to utsagnene som tilsynelatende var en selvmotsigelse. Ved å anta at du har all informasjonen hadde du kalt en mann en løgner som ikke er det. På samme måten kan det være paradokser i Bibelen som vi ikke ser løsningen på, men det betyr ikke at løsningen ikke finnes.

Noen ganger mangler vi perspektivet som forklarer det hele.

Hvem har sagt at bibelhistorien alltid har med alle detaljene? Noen ganger mangler kanskje informasjonen som ville forklart problemet.

3. Genre

Useriøse kritikere tar noen ganger ikke hensyn til at Bibelen ikke bare er historiefortelling. Det er mange forskjellige typer litteratur. Ordspråkene er ikke lover fra Gud, men tommelfinger regler, Salmene bruker billedspråk, mange av profetene bruker metaforer og lignelser. Hebraisk har generelt et svært rikt og sterkt billedspråk som ikke alltid skal tas bokstavelig. Hvis man glemmer alt dette kan man lett se motsigelser og problemer der det ikke er noen. Gud ba Hosea gifte seg med en prostituert, selv om han hadde forbudt hor. Dessuten var det nok snakk om at han skulle ta tilbake sin utro kone. Dette er ikke en selvmotsigelse, men Gud ønsket å fortelle noe gjennom symbolhandling. Hele poenget var at det skulle bli skandale. En liste satte opp mot hverandre budet mot å ta renter på lån (3 Mos 25,37; Salm 15,5) og Jesu ord i Matt 25,27: "Da burde du ha overlatt pengene mine til dem som driver med utlån, så jeg kunne få dem igjen med renter når jeg kom tilbake." De som setter opp slikt som motsetninger tar verken hensyn til sammenhengen eller det faktum at ordene i Matteus er ordene til Kongen i en liknelse, og ikke poenget i det Jesus skulle si i det hele tatt.

Det er forskjell på Guds lover og på et ordspråk. Guds lover er alltid sanne, et ordspråk er en karikert observasjon av hvordan livet som oftest er. Noen ganger vinner den late i lotto, mens den flittige taper alt i en konkurs... men som ofteste stemmer det at: "Den late får ikke tak i sitt vilt, men den flittige får en kostbar skatt" (Ordsp 12,27)

4. Tolkning

Mange selvmotsigelser kan bare opprettholdes hvis man holder seg til en spesiell tolkning av tekstene. Hvis tekstene tolkes på en annen måte, forsvinner selvmotsigelsen. For eksempel hvis man tar tommelfinger-reglene i ordspråkene og tolker dem som absolutte prinsipper kan man lett få problemer. En annen liste over selvmotsigelser hadde satt opp som motsetning at Jesus sier man skal ære sin far og sin mor (Matt 15,4) og samtidig lærer at vi ikke skal kalle noen på Jorden for "Far" (Matt 23,9) og at han er kommet for å sette slike slik at sønn står mot far og datter mot mor etc. (Matt 10,35). Folk som lager motsetninger av slikt tar ikke hensyn til at tekster må leses og tolkes utfra den sammenhengen de står i. I Matt 23,9 handler det om å gjøre mennesker til mellommenn mellom oss og Gud, og i Matt 10,35 forteller Jesus at de som tar imot evangeliet noen ganger vil bli forfulgt, selv av sin egen familie. Det er ingen motsetning her.

5. Nyanser

Ord kan ha forskjellige avskygninger og meninger i forskjellige sammenhenger. Og den samme tingen kan ofte ha forskjellig navn. Personer kan også ha flere forskjellige navn. Ofte setter kritikerne to vers opp mot hverandre som motsetninger, fordi de ikke tar hensyn til at ordet betyr helt forskjellige ting i de to versene. "Fred" på norsk kan for eksempel bety fravær av krig, eller en indre ro. Det hebraiske ordet barak kan for eksempel bety både velsigne og forbanne. Og det greske ordet for å friste er det samme som for å teste/prøve. En kritikkliste satte opp at for eksempel Noah (1 Mos 7,1) og flere andre blir omtalt som rettferdige enda Romerne 3,10 sier at det ikke finnes en eneste

1

Hvorfor må det være "enten - eller"? Hvem har sagt at det ikke kan være "både-og"?

Man skal være forsiktig med lettvt kritikk når det gjelder noe så komplisert som bibelske tall...

Det filosofen ser som svakhet er detektivens fremste bevis.

som er rettferdig. De som ser dette som en selvmotsigelse antar at ordet "rettferdig" alltid betyr nøyaktig det samme, uansett sammenhengen og uansett hvilket ord i grunnteksten det er oversatt fra.

6. Enten – eller

Ofte viser kritikeren en svært forenklet svart-hvitt enten-eller tenkning når svaret kanskje er både-og. Holdt Jesus bergprekene på en slette (Luk 6,17-49) eller på et fjell (Matt 5,1-7,29). Matt 5,1 sier at Jesus gikk opp i fjellet. Selv på norsk fungerer det uttrykket. Alle som har godt "i fjellet", har gått over sletter. Det er det samme på gresk. Han gikk inn i fjellheimen. Både Matteus og Lukas har rett. Jesus fant en slette i fjellheimen. Det samme kan sies om folketellingen som også er nevnt i ingressen. Akkurat som da Job ble prøvet (Job 1-3) og da Peter ikke bestod og fornektet Jesus (Luk 22,31-32) var både Satan og Gud involvert.

7. Tall-tull

Tall og datoer er en populær ting å henge seg opp i, og her kunne vi fylt bøker med eksempler. Tall, definisjoner, datoer, tellmåter – mulighetene for variasjon er store. Selv i dag varierer tallangivelsen av hvor mange ben det er i menneskekroppen mellom 204, 208, 240 og 246. Jødene hadde to kalendere, en sekulær, og en religiøs. Begge hadde tolv måneder, men den ene begynte om høsten og den andre om våren. I tillegg hadde babylonerne og assyrerne forskjellige måter å regne kongenes regjeringstid på enn jødene. Noen historiskrivere opererer med avrundinger og ca-tall, mens andre er mer nøyaktige. Noen av motsetningene kan også være avskriftsfeil som har oppstått når manuskriptene har blitt kopiert for hånd, og til slutt er tallsystemet på hebraisk ikke alltid like enkelt og entydig siden man som tall brukte både enkeltbokstaver og ord som også kunne bety andre ting. Står man igjen med en tilsynelatende tallkonflikt har det neppe noe å si for budskapet og lærdommen i teksten uansett.

Filosofen og detektiven

Evangeliene forteller samme historien flere ganger. Krønikebøkene gjenforteller deler av Samuelsbøkene og kongebøkene. Jeremia og Daniel overlapper litt både med hverandre og med krønikerbøkene. Esra og Nehemja overlapper også. Alle disse overlappingene gjør også at det er mange variasjoner i de samme fortellingene og flere tilsynelatende selvmotsigelser.

Det er to måter å se på variasjonene på. De som tenker mer filosofisk vil kanskje si at hvis ikke Matteus (8,28) og Markus (5,15) kan bli enige om det er var én eller to besatte så kan vi ikke stole på noen ting i Bibelen. Hvis de tar feil i detaljene, hvordan kan vi da stole på dem når det virkelig gjelder?

Men den andre måten å studere probelemet på er som en historiker eller en detektiv: Variasjonene viser at vi har med uavhengige vitner å gjøre, ikke bare

to som har sjekket at notatene deres stemmer overens og kopiert hverandre. Og når vi har to uavhengige kilder er det dobbelt så sikkert at selve historien faktisk er sann!

Jakob og Paulus

Kanskje den alvorligste tilsynelatende selvmotsigelsen i Bibelen er den mellom Jakob og Paulus. Paulus sier i Gal 2,16 at vi blir rettferdiggjort "Bare ved troen på Kristus Jesus" og "ikke på grunn av gjerninger". Mens Jakob konkluderer: "Dere ser altså at mennesket blir erklært rettferdig ved gjerninger og ikke bare ved tro" (Jak 2,24).

Er dette en ekte selvmotsigelse?

Sammenhengen viser at Jakob skrev til mennesker som mente livsførselen ikke spilte noen rolle. Paulus skrev til legalister som prøvde å jobbe seg inn i himmelen. Men dette er ikke løsning god nok i et så viktig tema. Når vi studerer nærmere oppdager vi at Jakob med ordet "tro" mener "å være klar over". "Du tror at Gud er én? Det gjør du rett i. Også de onde ånder tror det - og skjelver!" (Jak 2,19). Han kommer også med eksempel hvor man prøver å mette og kle de nakne og sultne bare ved å si "vær mett, bli kledd" (v. 16). Med andre ord tenker Jakob på "tro" som "en tanke i hodet" og ikke noe mer. Men er det dette Paulus mener når han snakker om tro? Når vi leser hele teksten i sammenheng ser vi at de ikke er så uenige likevel. Begge bruker nemlig fortellingen om Abraham. I følge Paulus fikk Abraham et løfte fra Gud om at han skulle bli et stort folk, og det Gud var opptatt av var at Abraham stolte på det løftet. Men hvordan artet dette seg i Abrahams liv?

Konflikten mellom Jakob og Paulus kan løses når vi leser sammenhengene og forstår nyansene i ordene de bruker.

Kampen for å tro

Abraham får løftet fra Gud i 1. Mos 12. Gud selv lover at Abraham skal bli et stort folk, men kan Abraham hvile i tillit til dette løftet? Noen få vers senere er Abraham i Egypt hvor han blir livredd for å bli drept. Han begynner å lyve og kommer opp i store vanskeligheter - alt for å passe på seg selv og den store planen. Han har ennå ikke lært å hvile i Guds løfte. Etter hvert som tiden går virker det som Abraham satser på nevøen Lot som arvingen til løftet. Han gir Lot den beste delen av landet og risikerer livet for å befri ham når han blir kidnappet, og krangler til og med med Gud om å spare byen der han bodde. Senere gir han opp denne planen, og leker med tanken om å gjøre trelen sin til arving (15,3) Men i kapittel 15. gjentar Gud løftet, og nå står det at Abraham virkelig trodde Gud. Men hadde han lært å hvile i løftet? Like etterpå begynner han å ta seg medhustruer for å hjelpe Gud, og resultatet er all mulig elendighet og familieproblemer. I kapittel 20 lyver han igjen for å beskytte den store planen, men så endelig i kapittel 21 blir Isak født. Løftet er blitt oppfylt. Og endelig lærer Abraham å hvile i troen på at Gud er til å stole på. Og når Gud ber ham ofre Isak, så er Abraham villig. Han har lagt til side sine egne gjerninger, og lært seg å hvile i Guds trofasthet. Og så kommer han med den

1

profetiske uttalelsen som handler om hvordan Gud alltid gir frelse til menneskene som en gave: "Gud vil nok selv se seg ut et offerlam, gutten min."

Paulus tolker denne historien som følger: Abraham fikk Guds løfte av nåde, men jobbet hele livet for å oppfylle det selv. Men så lærte han å stole på at Gud kan ta vare på løftet sitt, og det ble regnet ham til rettferdighet. Jakob synes å tolke dette på følgende måte: Det var ikke nok å vite om løftet. Det måtte få konsekvenser for hvordan Abraham levde livet sitt.

Sett på denne måten er det ingen reell motsetning. Abrahams trosgjerning handler om å lære å hvile i Guds løfte og hans trofasthet og hans rettferdighet. Det handler om å slutte å streve i egne gjerninger, og i stedet stole på Gud som ved sitt ord har erklært oss rettferdige i Kristus. Vi blir satt fri fra frykten og trelldommen under egne gjerninger slik at vi i stedet kan gjøre de gjerningene Kristus har lagt ferdig for oss (Ef 2,8-10).

Hvem har oversikten?

Et par gode råd til slutt. Når du blir forvirret av tilsynelatende selvmotsigelser i Bibelen, så gjør to ting. Tenk på hvor lang tid det tok før du greide å se alle 30 kvadratene i tegningen ovenfor. Husk at du ikke har hele oversikten ennå. Studer tekstene i sammenheng, bruk de syv prinsippene ovenfor. Og til slutt: Ikke kast bort tid på å løse uvesentlige problemer som ikke har noen som helst betydning for ditt liv sammen med Gud. Sannsynligheten for at det er du som ikke har oversikten er tross alt mye større enn at Gud har mistet den.